

Sprawozdanie

komisji gminnej o sprawozdaniu z czynności Departamentu I.
Wydziału krajowego.

Wysoki Sejmie!

Uchwalone przez Wysoki Sejm projekta ustaw na ubiegłej sesji, dotyczące się spraw gminnych i powiatowych, uzyskały Najwyższą sankcyę z wyjątkiem spraw dwóch, w których dotychczas decyzya nie nastąpiła:

W rządzie ustaw sankcyonowanych, traktują siedm o zezwoleniu poszczególnym gminom na pobieranie dodatków konsumcyjnych od napojów spirytusowych i piwa, dwie ustawy o utworzeniu nowej gminy administracyjnej i wydzieleniu osady z dotychczasowego związku gminnego, a przydzieleniu do inuego, dalej została sankcyonowaną ustawa o przekazaniu organom rządowym wykonywania w mieście Przemysłu, niektórych czynności policyi miejscowej, ustawa o zmianie §. 10 tymczasowego statutu król. stoł. m. Krakowa, wreszcie ustawa o zezwoleniu gminie m. Lwowa na zaciągnięcie pożyczki w kwocie 10 milionów złr. z poręką kraju dla tej pożyczki i ustawa o przyjęciu obowiązku opłacenia przez skarb krajowy 4% odsetek przez pierwszych lat 10, od pożyczki przez gminę m. Nowego Sącza w kwocie 200.000 zł. zaciągnąć się mającej.

W związku z dwoma ostatnimi sprawami, uchwalone przez Wysoki Sejm rezolucye do c. k. Rządu z d. 17. lutego 1894, o wyjednanie w drodze właściwej, uwolnienia pożyczki 19 milionowej m. Lwowa od podatku dochodowego, i nadanie obligacyom tej pożyczki charakteru pupilarnego bezpieczeństwa, jako też rezolucya z dnia 31. Stycznia 1895 o uwolnienie oduoszących się do pożyczki gm. m. Nowego Sącza od wszelkich taks, stempli, należytości prawnych wszelkich dokumentów i aktów prawnych — zostały pomyślnie załatwione ustawą z dnia 10. sierpnia 1895 Nr. 123 Dz. u. p.

W sprawie projektu ordynacyi wyborczej dla 30 miast podlegających ustawie z dnia 13. marca 1889, którego opracowanie polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu; powołuje się Wydział krajowy na swe zeszlórczne sprawozdanie t. j. oświadczając gotowość przedłożenia tej sprawy pod obrady Wysokiego Sejmu, jednakże u jego wyraźne zawezwanie.

Sprawa powyższa była przedmiotem obszernych dyskusyj na posiedzeniach w latach 1889, 1891 i 1893 zwołanej przez Wydział krajowy ankiety, lecz projekt do ustawy przedłożony dwukrotnie w r. 1893 i 1894 Wysokiemu Sejmowi i przydzielony

do rozpatrzenia komisji gminnej, nie doczekał się w tejże załatwienia. Tą okolicznością ostatnią można sobie tłómaczyć rezerwę, jaką Wydział krajowy w tej sprawie zachowuje.

Z uwagi jednek na wyraźną uchwałą Wysokiego Sejmu wyrażoną w rezolucji do Wydziału krajowego z dnia 13. marca 1889 i z uwagi, że niezłatwienie tej sprawy w komisji niczego nie przesądza, proponuje obecnie komisya, wezwać ponownie Wydział krajowy do przedłożenia tej sprawy pod obrady Wysokiego Sejmu.

Wydział krajowy nie uważa obecnej chwili jako odpowiednią do wniesienia przedłożenia w sprawie reformy ustawy gminnej z r. 1866. Prawdopodobnie chce przedtem Wydział krajowy usłyszeć poglądy i zdania wypowiedziane w dyskusjach przeprowadzanych w komisjach i Wysokiej Izbie nad analogicznemi wnioskami, postawionymi z inicjatywy poselskiej, które wyjaśniają zapatrywanie na tę sprawę nowo obranej reprezentacji kraju. Wreszcie nadmienić należy, że Wydział krajowy trzymał się przyjętego przez się porządku w jakim reformę ustawodawstwa gminnego przeprowadzić zamierzał. Po uchwaleniu ustawy gminnej dla 30 miast. przedłożył z kolei Wydział krajowy ustawę gminną dla miast mniejszych. Gdyby przed uchwaleniem takiej ustawy, miała być uchwalona ustawa dla gmin wiejskich, to musiałyby miasta te być wyłączone z pod postanowień tej ustawy, a obowiązywałaby je ustawa z r. 1866, która jeżeli nie jest odpowiednią dla wsi, tem mniej jest stosowną dla gmin miejskich.

Sprawa ustawy budowniczej dla wsi natrafiła na tak poważne trudności stawiane ze strony c. k. rządu, że Wydział krajowy zmuszonym był wstrzymać się z przedłożeniem odnośnego projektu.

Po trzykroć przedkładał Wydział krajowy odnośny projekt, zmieniany stosownie do uchwał komisji administracyjnej, która uwzględniając istniejące stosunki i brak zasobów finansowych u ludności wiejskiej, starała się obniżyć wymogi pod względem sanitarnym i sposobu budowania, by o ile możności ułatwić ludności pobudowanie się, a zabezpieczyć wsie od niszczących je klęsk pożaru.

Ostatni projekt ustawy przedłożony podczas ubiegłej sesji Sejmowej, nie był nawet w komisji rozpatrywany. Komisya ta bowiem otrzymała w krótkiej drodze wiadomość, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych nadesłało c. k. Prezydum Namiestnictwa uwagi swoje i najwyższej Rady sanitarnej, wymagające zmiany kilkunastu paragrafów projektu.

Zmiany te są pod względem technicznym tak doniosłe, że z reguły niemożliwiby wobec istniejących stosunków, pobudowania się. Znaczna część tych postanowień nieciążliwych nie znajduje się nie tylko w ustawie budowniczej z roku 1889 dla 131 miast znaczniejszych, ale niema ich nawet w ustawie z roku 1882 dla 29 miast i ustawie budowniczej dla król. stoł. miasta Lwowa i Krakowa.

Z tego powodu wystosował Wydział krajowy obszerny memoriał z d. 2 lipca 1895 do c. k. Prezydum Namiestnictwa, w którym wykazuje niemożliwość wprowadzenia do projektu wyżej nadmienionych zmian i uprasza o przedłożenie swego projektu ustaw, c. k. Rządowi do rozpatrzenia. Datą jednak nieotrzymał Wydział krajowy odpowiedzi.

Sprawy ważniejsze, jak projekt ustawy gminnej dla miast i miasteczek, i ustawy o zmianie §. 26 ustawy o Reprezentacji powiatowej, przedłożył Wydział krajowy w osobnem sprawozdaniu. Petycje przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania lub załatwienia odstąpione, zostały bądź załatwione, bądź są w toku załatwienia z powodu braku wyjaśnień i odpowiedzi, których Wydział krajowy od władz i stron się domaga.

Przedstawiając swe sprawozdanie z dokonanych lustracyi urzędów gminnych, robi Wydział krajowy uwagę, że stosunki gospodarstw gminnych konsolidują się z każdym rokiem co raz więcej. Jakkolwiek dokonane w 42 gminach lustracye wykryły liczne nieporządki i nadużycia to lustracye te spowodowane były przeważnie życzeniem oddzielnych wydziałów powiatowych lub w skutek poważnych zażaleń członków gmin. Świadczy to zdaniem Wydziału krajowego o wzmagającej się kontroli władz i obywateli kraju, a bynajmniej nie jest dowodem, jakoby stosunki się nie poprawiały, gdyż w kraju tak wielkim wypadki nadużycie zdarzać się mogą.

Stały i ścisły nadzór urzędów gminnych udzielanie rad i wskazówek gminom, inicyatywa ze strony Wydziałów powiatowych i udzielanie, fachowej pomocy tam, gdzie tego potrzeba wymaga, to najdzielniejszy środek, który prowadzi do ustalenia prawidłowej gospodarki gminnej i ich rozwoju.

To samo da się powiedzieć o wpływie wywieranym przez nadzór Wydziału krajowego nad Wydziałami powiatowymi, a skutek tu tem deniejszy, że wpływa pośrednio i na gospodarstwa gminne pod nadzorem Wydziału powiatowego zostające. W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z r. 1886 przedsięwziął Wydział krajowy lustracyę Wydziałów powiatowych i przeprowadził ją dotychczas w 53 powiatach, zatem przeciętnie zlustrował 6 powiatów rocznie. Postępując dalej w tym tempie odbywałaby się lustracya z reguły co lat 12. Zważywszy jednak powyżej podane uwagi, i zważywszy, że takie lustracye przez bezpośrednie zetknięcie się członków Wydziału krajowego lub też organów z Wydziałami powiatowymi zacieśniają węzły jakie łączą Reprezentacye powiatowe z najwyższą władzą autonomiczną i, że takie lustracye działają korzystnie, sądzi komisya, że te lustracye częściej jak dotychczas odbywałyby należało.

Do sprawozdania dołącza Wydział krajowy po raz drugi wykazy statystyczne budżetów powiatowych, gmin miejskich i wiejskich tudzież wykazy stanu kas oszczędności i pożyczkowych powiatowych i gminnych. Cenne te zestawienia dają obraz szczegółowy wydatków łożonych w celach własnego i poruczonego działania, jak też zasobów finansowych instytucyj autonomicznych. Żałować należy, że pomimo urgensów Wydziału krajowego nie wszystkie Wydziały powiatowe nadesłały daty tryżące się kas pożyczkowych gminnych, przeto wykaz ten nie jest kompletny. Uzupełniwszy go jednak datami z r. 1892 okaże się, że w kraju funkcjonuje około 3335 kas pożyczkowych, posiadających łącznie około $5\frac{1}{2}$ milionów zł. majątku. Suma ta poważna, a wzrastająca z odsetków co roku o paręset tysięcy, dostarczać powinna taniego i łatwego kredytu drobnym właścicielom, dla których kredyt hipoteczny za drogi lub niemożliwy.

Słyszeć się jednak dają skargi z różnych stron kraju, że rozpożyczone kapitały przez długie lata pozostają w rękach tych samych dłużników, którzy bądź tylko procenta bieżące opłacają, bądź te procenta tylko dopisywane bywają do sumy dłużnej. Tem narażone są te kasy na zastój i na utratę kapitału. Komisya nie jest w możności sprawdzić, czy te skargi ilustrują tylko sporadyczne wypadki, czy też są ogólnym stanem usprawiedliwione, dla tego sądzi, że sprawą tę powinienby Wydział krajowy bliżej zbadać, i obmyśleć ewentualnie środki zaradcze, jak n. p. zachęcanie usilne rad powiatowych do obejmowania w tymczasowy swój zarząd nieprawidłowo funkcjonujących kas pożyczkowych gminnych w myśl ustawy z dnia 16 czerwea 1886. r.

O rezultacie tych badań mógłby Wydział krajowy zawiadomić Wysoki Sejm, ewentualnie przedłożyć wnioski, które uznałby za stosowne.

Omówiwszy ważniejsze ustępy przydzielonego jej sprawozdania komisya gminna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sprawozdanie z czynności Departamentu I. Wydziału krajowego Sejm przyjmuje do wiadomości.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu przedłożyć na najbliższej sesji Sejmowej projekt ustawy o ordynacyi wyborczej dla 30-tu miast podlegających ustawie z dnia 13 marca 1889.

We Lwowie dnia 25. stycznia 1896.

Przewodniczący:

Jaworski.

Sprawozdawca:

Mikołaj Torosiewicz.